

Rapporten All-Archeo bv 2123

Archeologienota
Ottenburg (Huldenberg) – Nachtegaalstraat 11

Natasja Reyns

Bornem
2024

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2024/12.807/182

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken	7
2.3.3	Werkwijze	12
2.4	Assessmentrapport	15
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	15
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	21
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	26
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	29
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	30
3	Samenvatting	32
4	Bibliografie	33
4.1	Publicaties	33
4.2	Websites	33
5	Bijlagen	34
5.1	Archeologische periodes	34

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de betrokken percelen binnen een beschermde archeologische site liggen,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het gaat om de beschermde archeologische site 'Middenneolithische site Ottenburg'. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroerenderfgoed.be>

² <https://geo.onroerenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2024H43

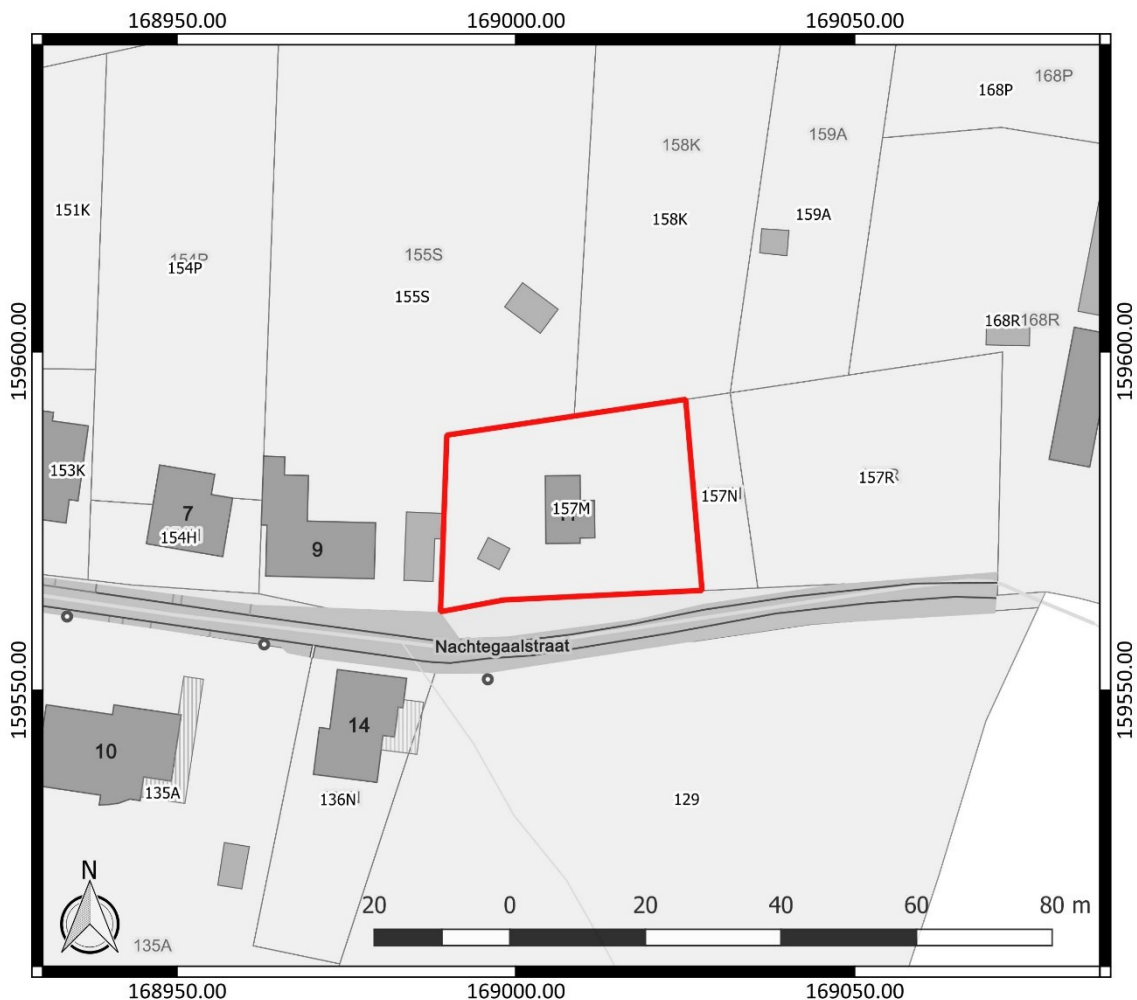
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): provincie Vlaams-Brabant, Huldenberg, Ottenburg, Nachtegaalstraat, Tomme

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 159592, 169027
- 159561, 168988

Kadastraal plan:

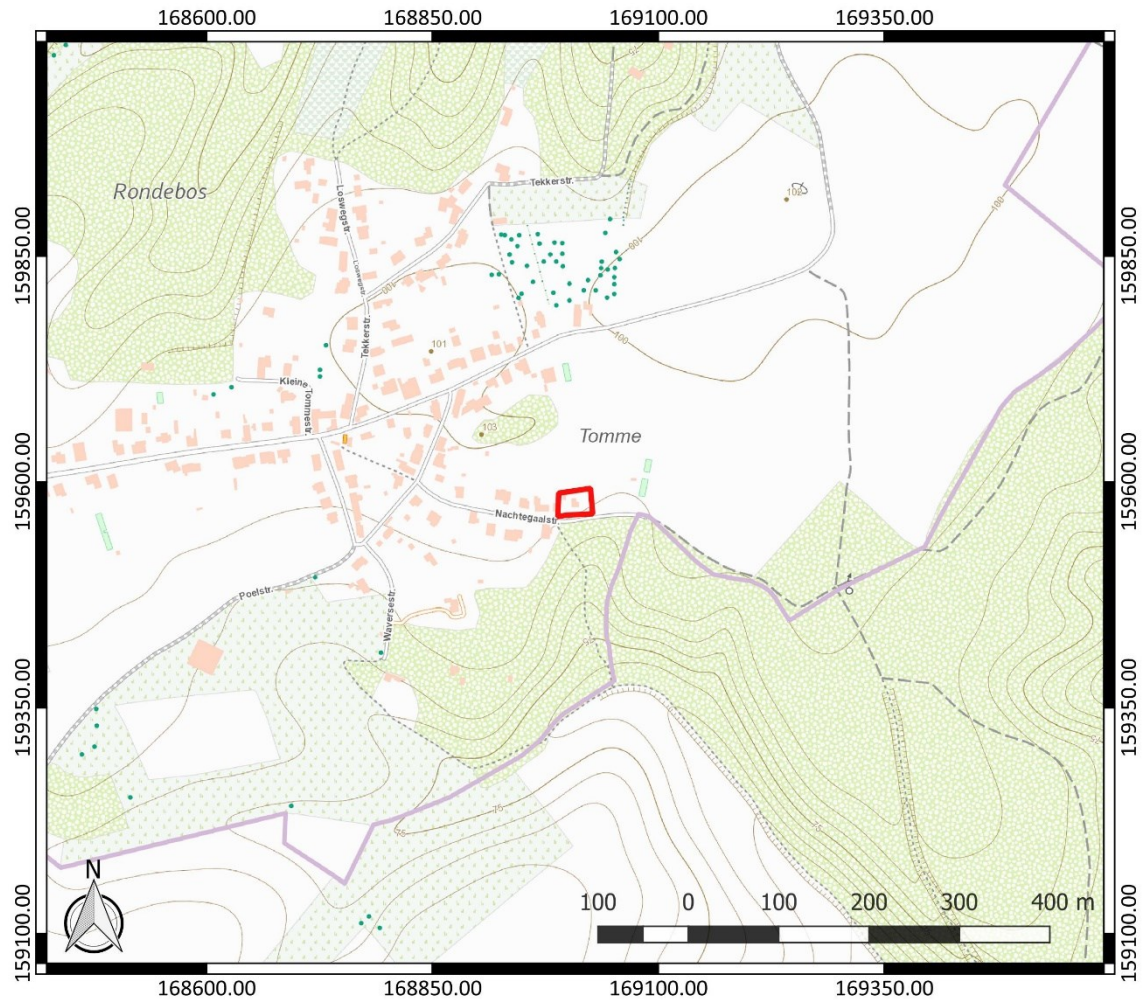

Figuur 1: Kadastraalplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Huldenberg, Afdeling 5, sectie C, nummers 157M

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 986 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 08/08/2024 – 03/09/2024

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland

Verstoorde zones: de bestaande bebouwing op het terrein is beperkt onderkelderd. De bestaande kelder kent een verstoringsdiepte van ca. 25 cm ten opzichte van het omringende maaiveldniveau (zie hoofdstuk 2.3.2).

2.2 Archeologische voorkennis

Het onderzoeksgebied bevindt zich ter hoogte van CAI ID 1757 (zie hoofdstuk 2.4.3). Het is de aanduiding van een belangrijke middenneolithische site die ook beschermd is. Daarnaast zijn er ook al vondsten uit het middenpaleolithicum, het finaalpaleolithicum, het mesolithicum en het

laatneolithicum tot de bronstijd gevonden. Er is ook sprake van de vondst van een 17de-eeuwse munt.³

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

De bestaande bebouwing op het terrein omvat een woning en een bijhorende, losstaande garage. De woning is beperkt onderkelderd.

De bouwheer wenst de bestaande woning te renoveren. Daarvoor wordt de bestaande verharding rondom de bestaande bebouwing opgebroken. Die heeft een oppervlakte van ca. 30 m². De bestaande bebouwing kent een oppervlakte van ca. 67 m².

Ze wordt uitgebreid en zal een oppervlakte van ca. 86 m² beslaan. De nieuwe bebouwing wordt voorzien van een bijkomende bovengrondse verdieping. De bestaande kelder blijft behouden en wordt verder uitgebreid. De uitbreiding zal een verstoringsdiepte van ca. 25 cm onder het bestaande maaiveldniveau kennen, zoals de reeds bestaande kelder.

Een bestaande septische put blijft eveneens behouden. Er wordt een nieuwe regenwaterput van 5000 l aangelegd, die overloopt in de bestaande vijver. De aanleg van de regenwaterput zal plaatselijk een verstoring tot maximaal ca. 2,8 m diep betekenen. De aanleg van nieuwe afvoerleidingen kent een verstoringsdiepte van ca. 80 cm.

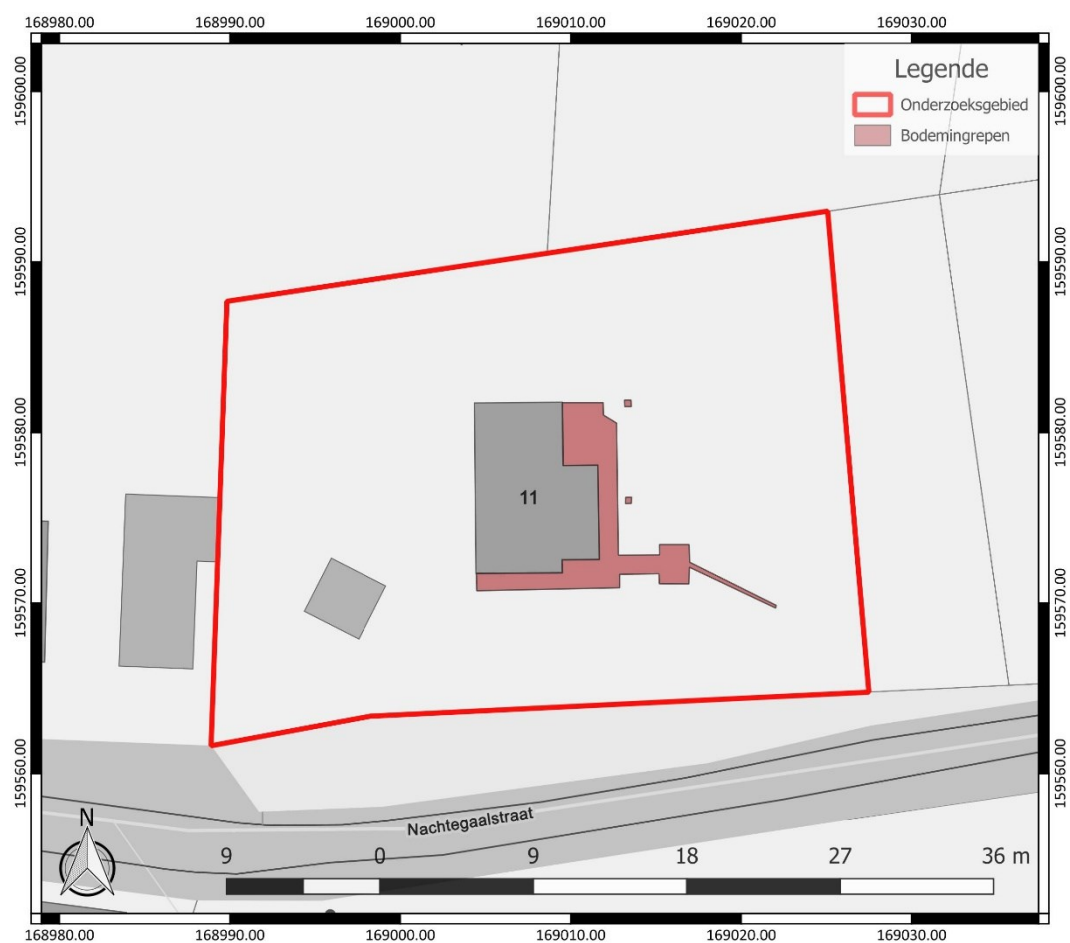
Er wordt ook een nieuw terras aangelegd met een oppervlakte van ca. 13 m². Die wordt gefundeerd op palen en zal dus verhoogd boven het maaiveldniveau komen te liggen. De palen worden gefundeerd op ca. 80 cm diepte.

De geplande bodemingrepen in het kader van de vergunningsaanvraag kennen een oppervlakte van ca. 36 m².

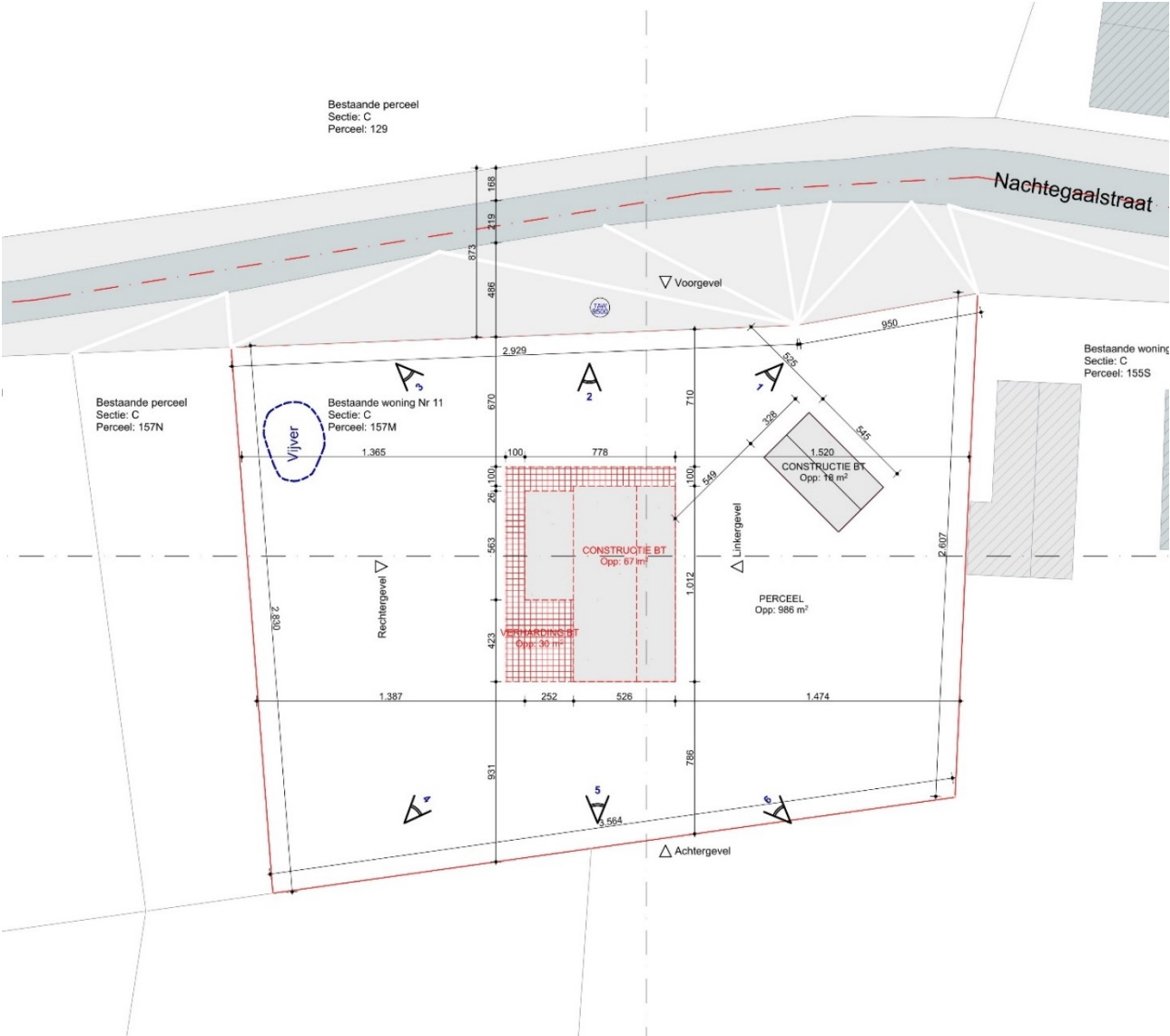
³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Station de l' Ermitage/O9 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/1757> (geraadpleegd op 13 augustus 2024).

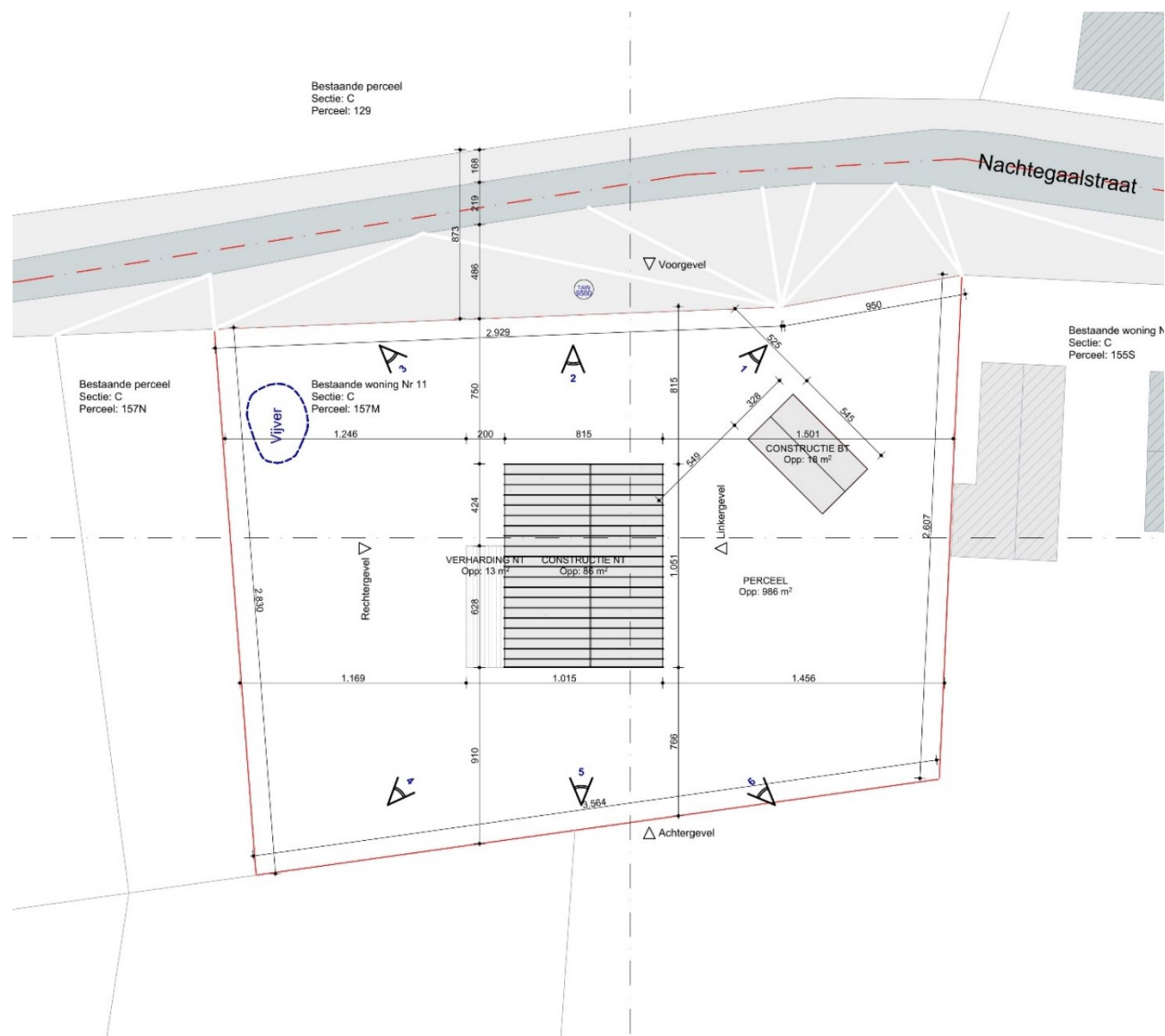
Figuur 3: Foto bestaande bebouwing en verharding

Figuur 4: Aanduiding van de zone waar bodemingrepen gepland worden, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

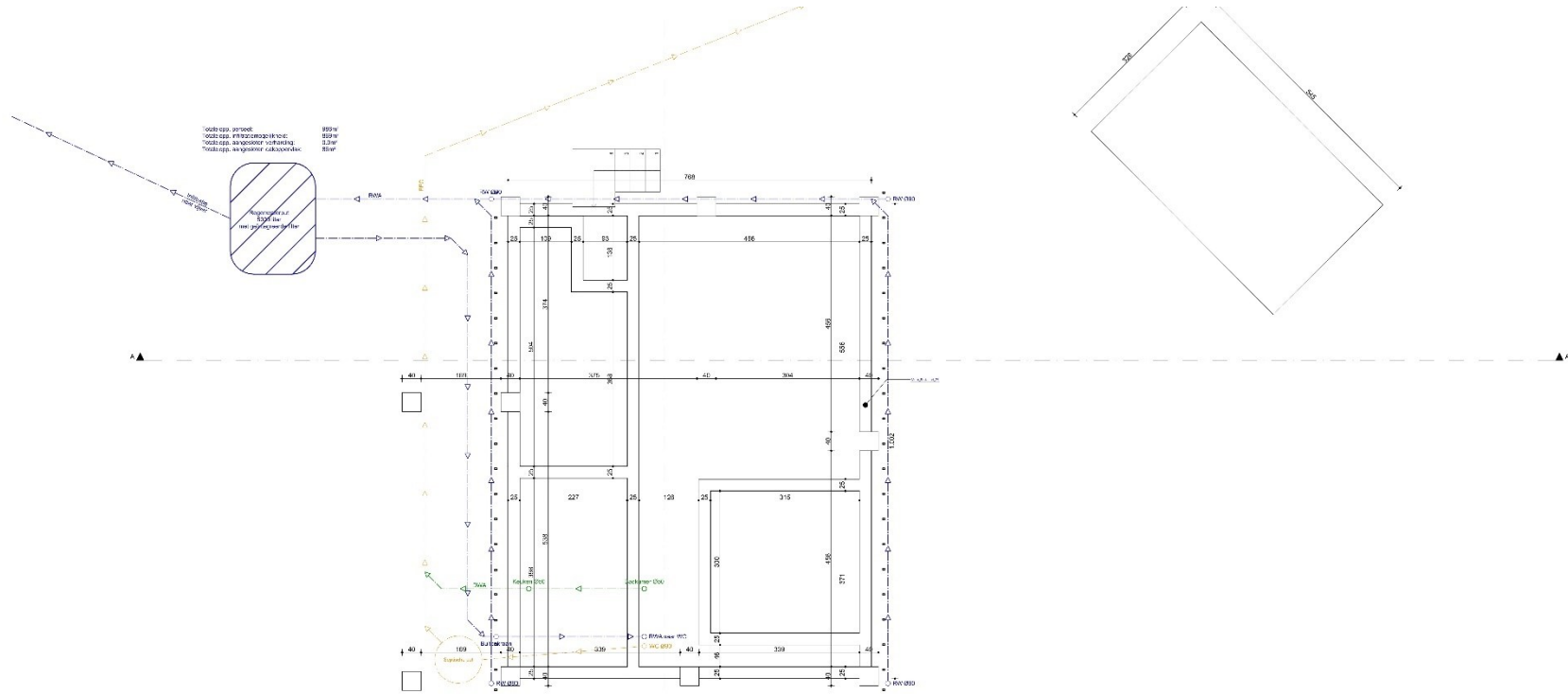

Figuur 5: Inplantingsplan bestaande toestand

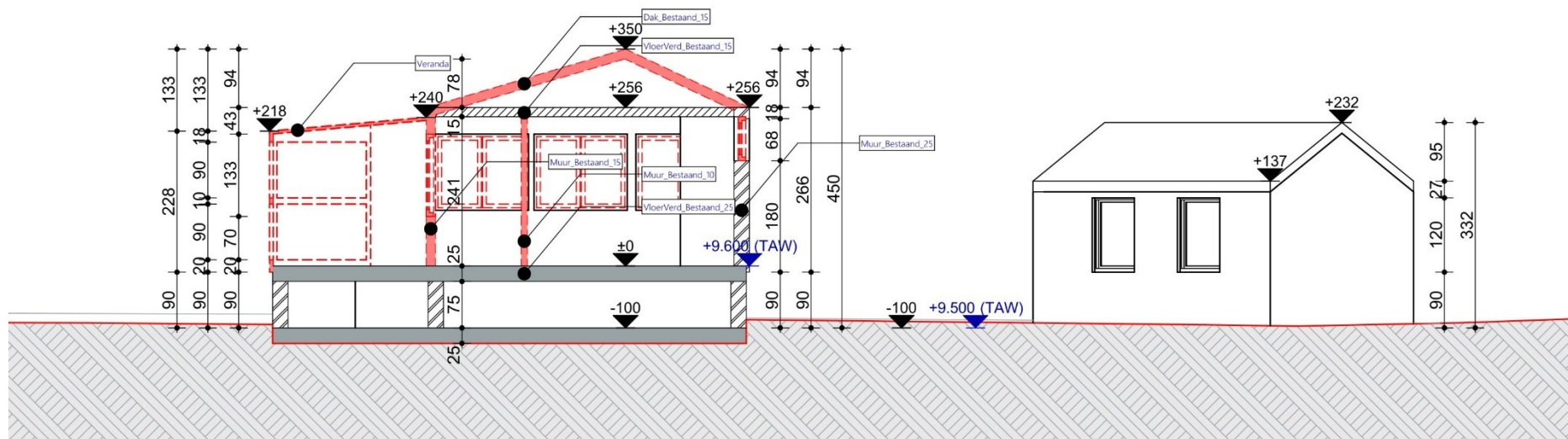

Figuur 6: Inplantingsplan ontworpen toestand

Figuur 7: Funderings- en rioleringsplan bestaande toestand

Figuur 8: Funderings- en rioleringsplan ontworpen toestand

Figuur 9: Snede bestaande toestand

Figuur 10: Snede ontworpen toestand

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Villaretkaart (1745-1748), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

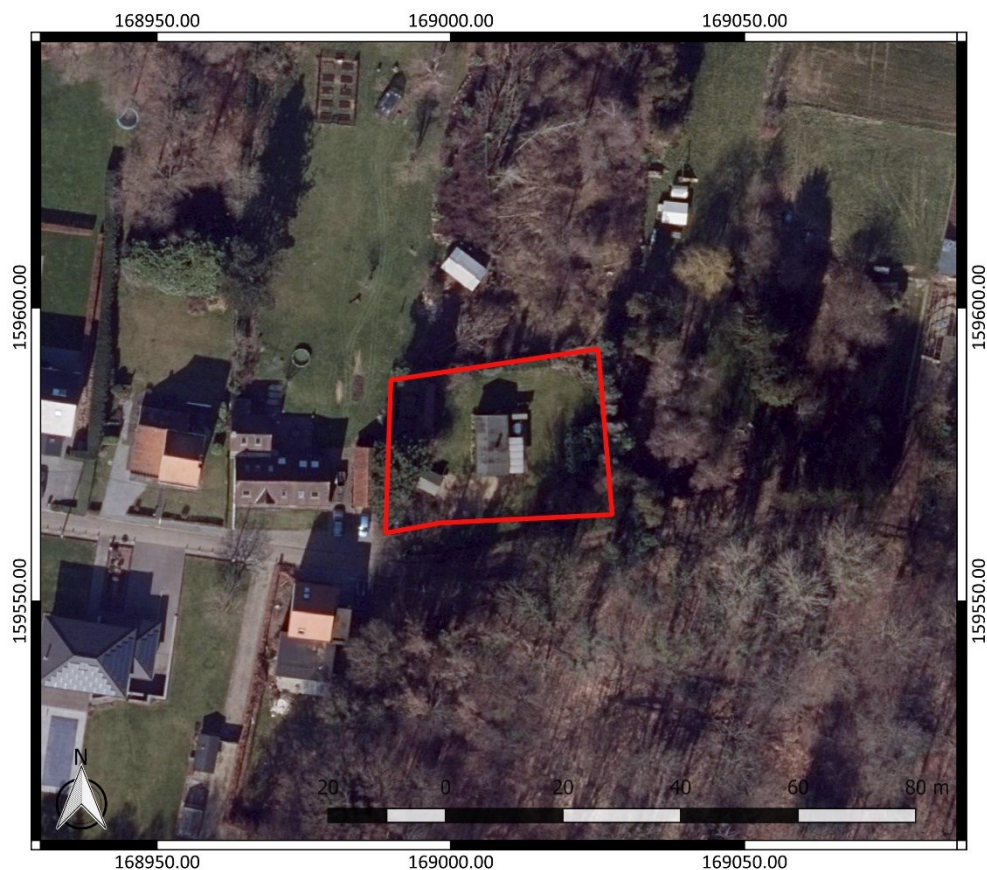
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

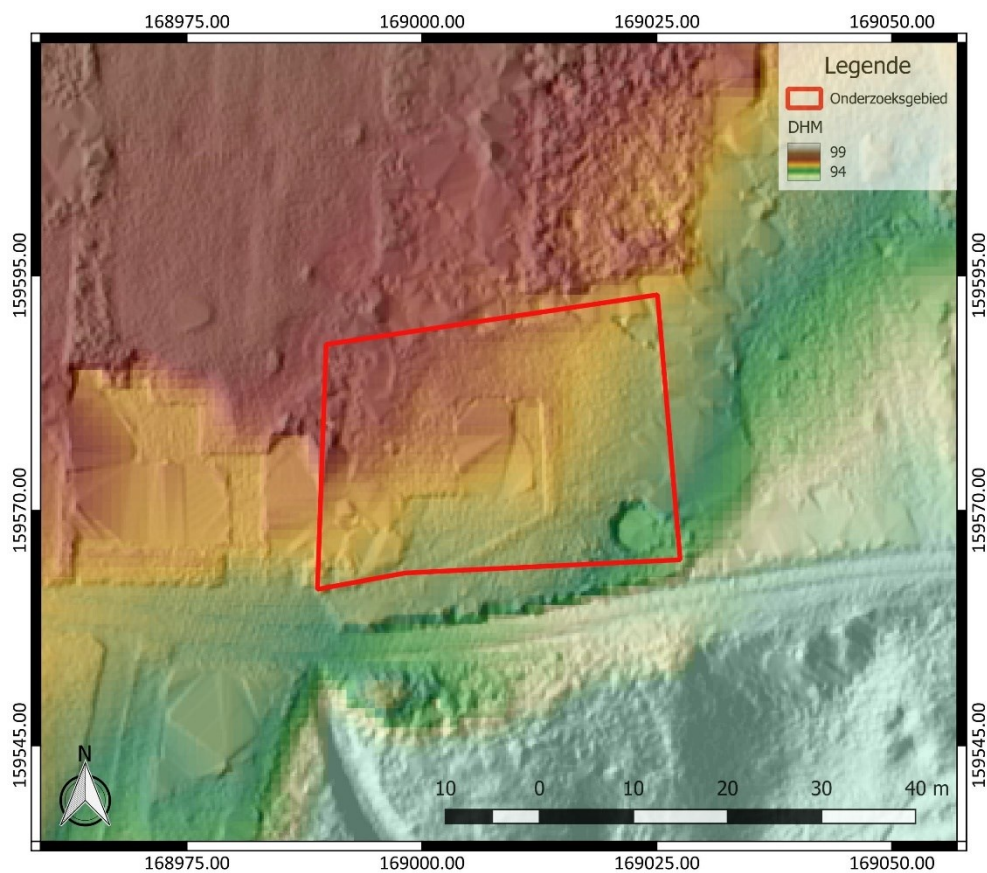
Het onderzoeksgebied is gelegen ten noorden van de Nachtegaalstraat (Figuur 11). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in landelijke woongebieden en agrarische gebieden. Ten oosten stroomt de Dijle (Figuur 13).

Het onderzoeksgebied bevindt zich op een uitloper van het Brabants plateau, dat door een smalle landengte verbonden is. Het ligt verder ook vlakbij een steile helling die gevormd is door de insnijding van een waterloop die uitmondt in de Dijlevallei.⁴

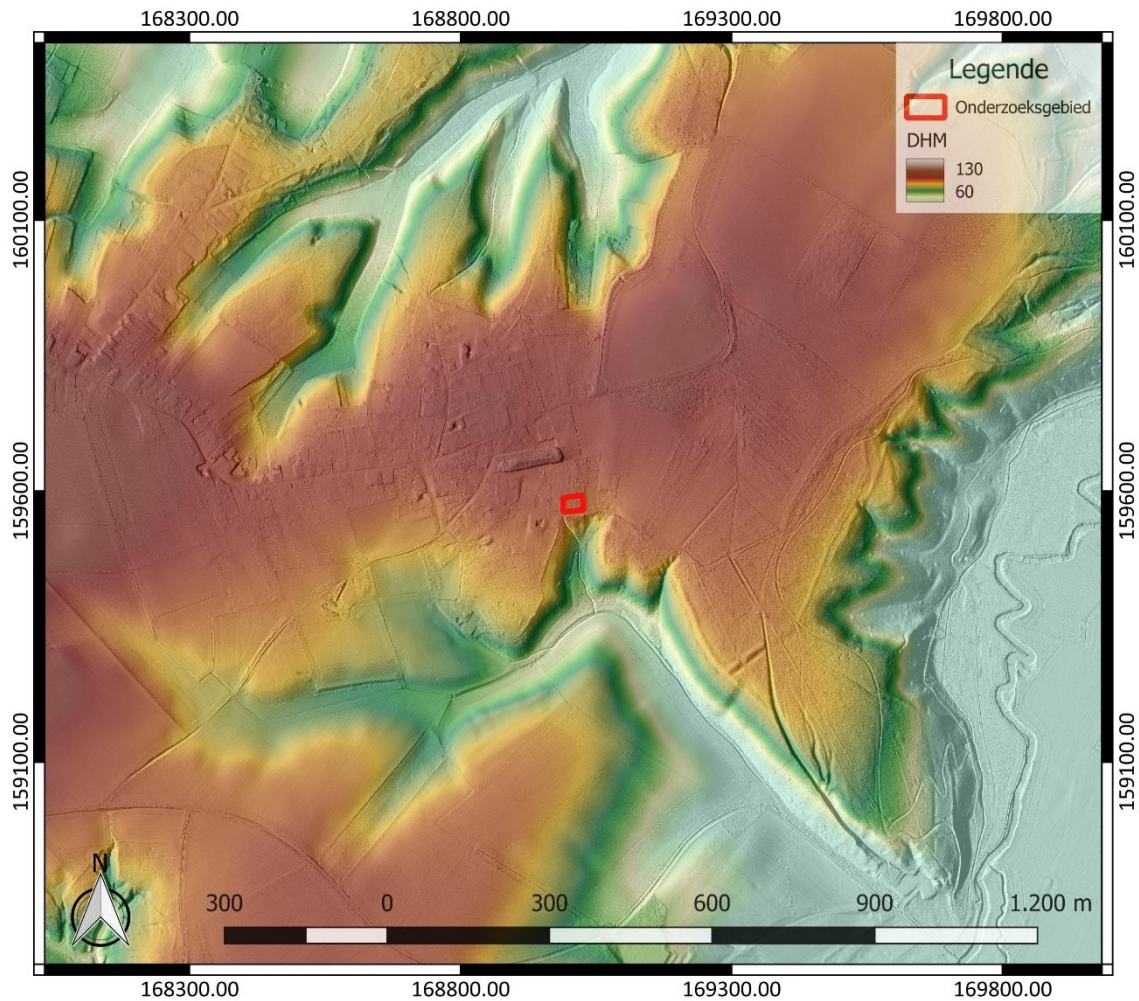
⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Middenneolithische site Ottenburg [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/301314> (geraadpleegd op 9 augustus 2024).

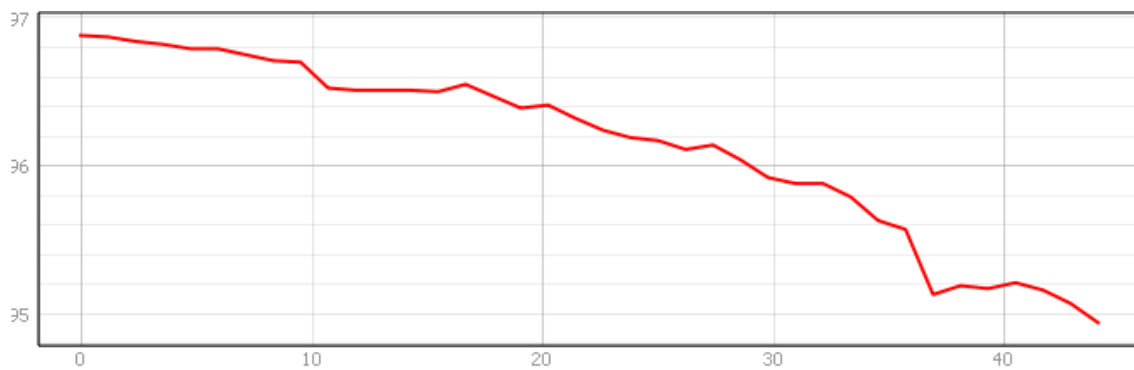
Figuur 11: Luchtfoto van 2023 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 12: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Multidirectional hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm, met aanduiding van het onderzoeksgebied

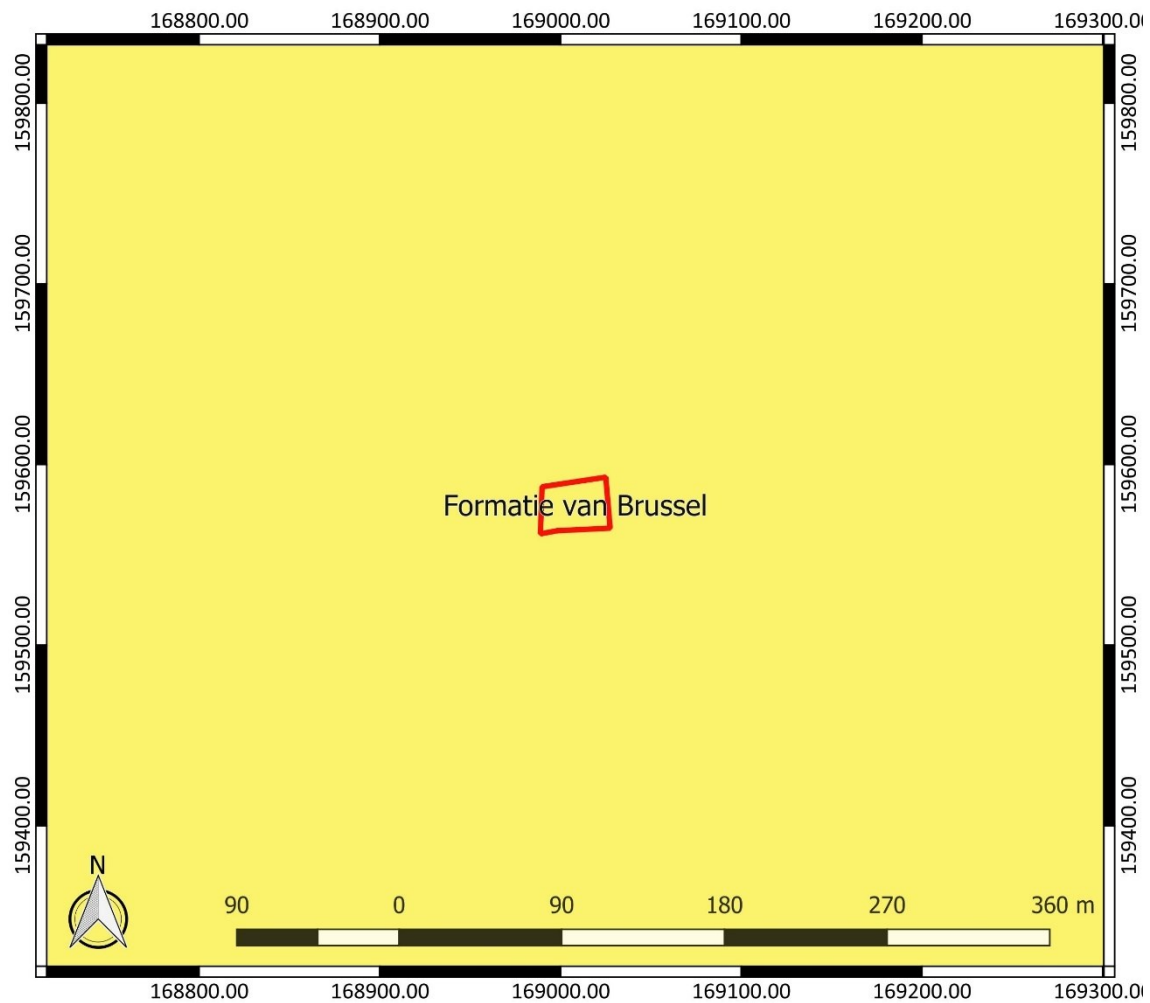

Figuur 13: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 14: Hoogteverloop van noordwest naar zuidoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Het onderzoeksgebied bevindt zich zoals gezegd op de rand van een plateau. Het terrein helt af naar het zuidoosten toe. Het kent een hoogte van 94,8 tot 96,9 m TAW (Figuur 14). Ter hoogte van de bestaande bebouwing en de aanwezige verharding ligt de topografie iets lager dan in de zone errond. In het zuidoosten van het terrein is ook een opvallende cirkelvormige uitgraving te zien. Het gaat om een vijver.

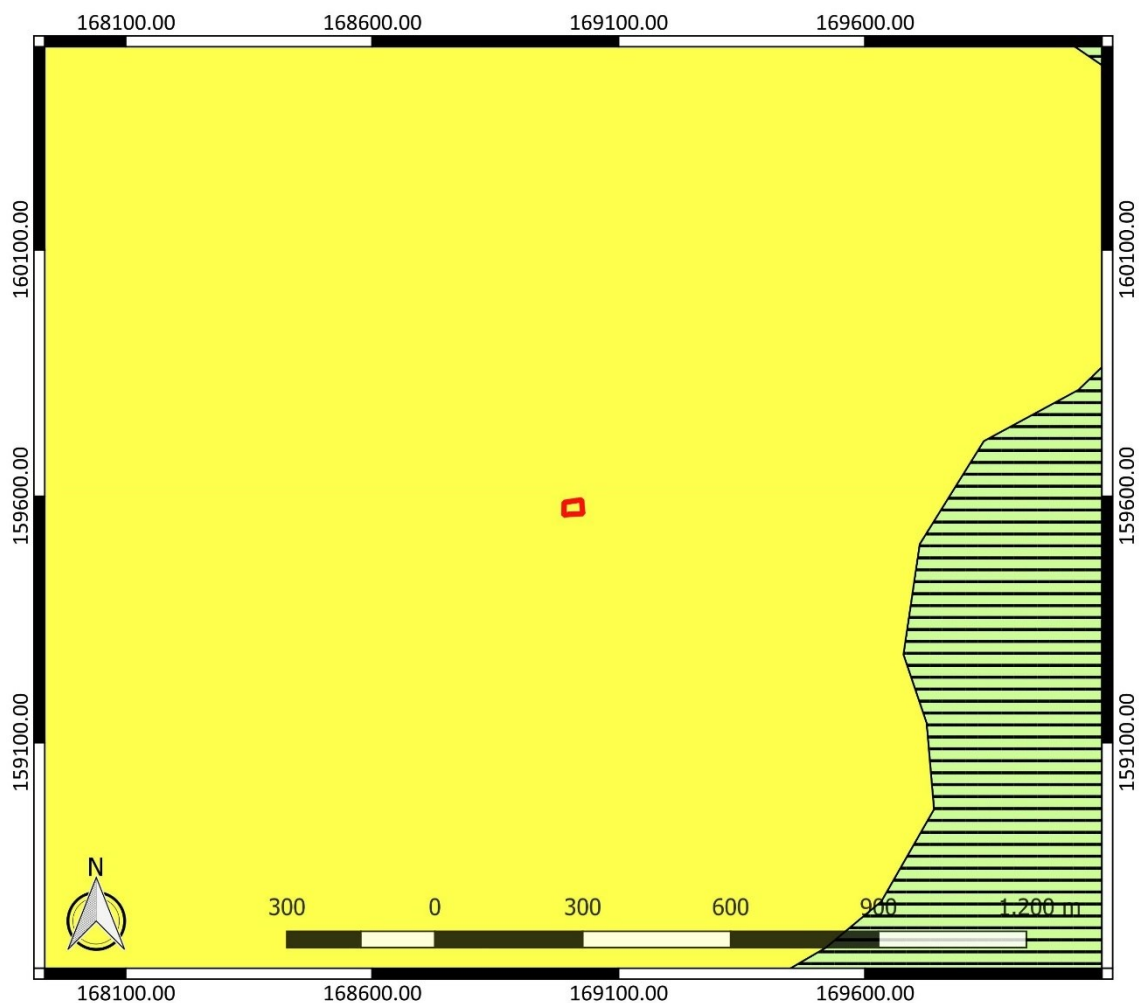
Figuur 15: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 15) bestaat uit de Formatie van Brussel. Dit wordt gekenmerkt door bleekgrijs fijn zand, dat kalkhoudend en soms fossielhoudend is. Verder bevat het kiezel- en kalkzandsteenbanken.⁵

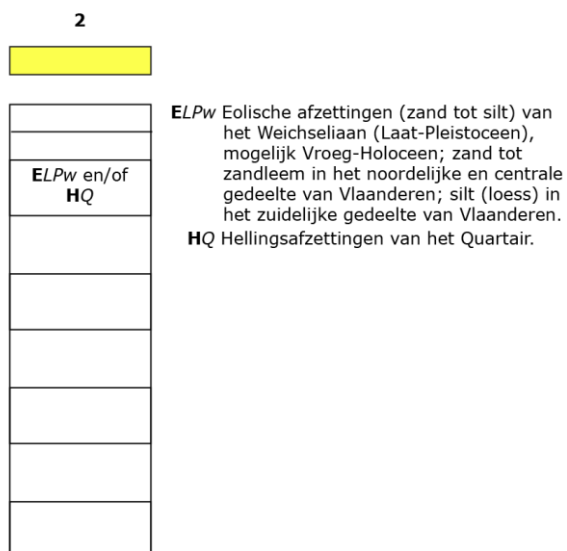
De quartairgeologische kaart (Figuur 16) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair.⁶

⁵ www.geopunt.be/kaart

⁶ www.geopunt.be/kaart

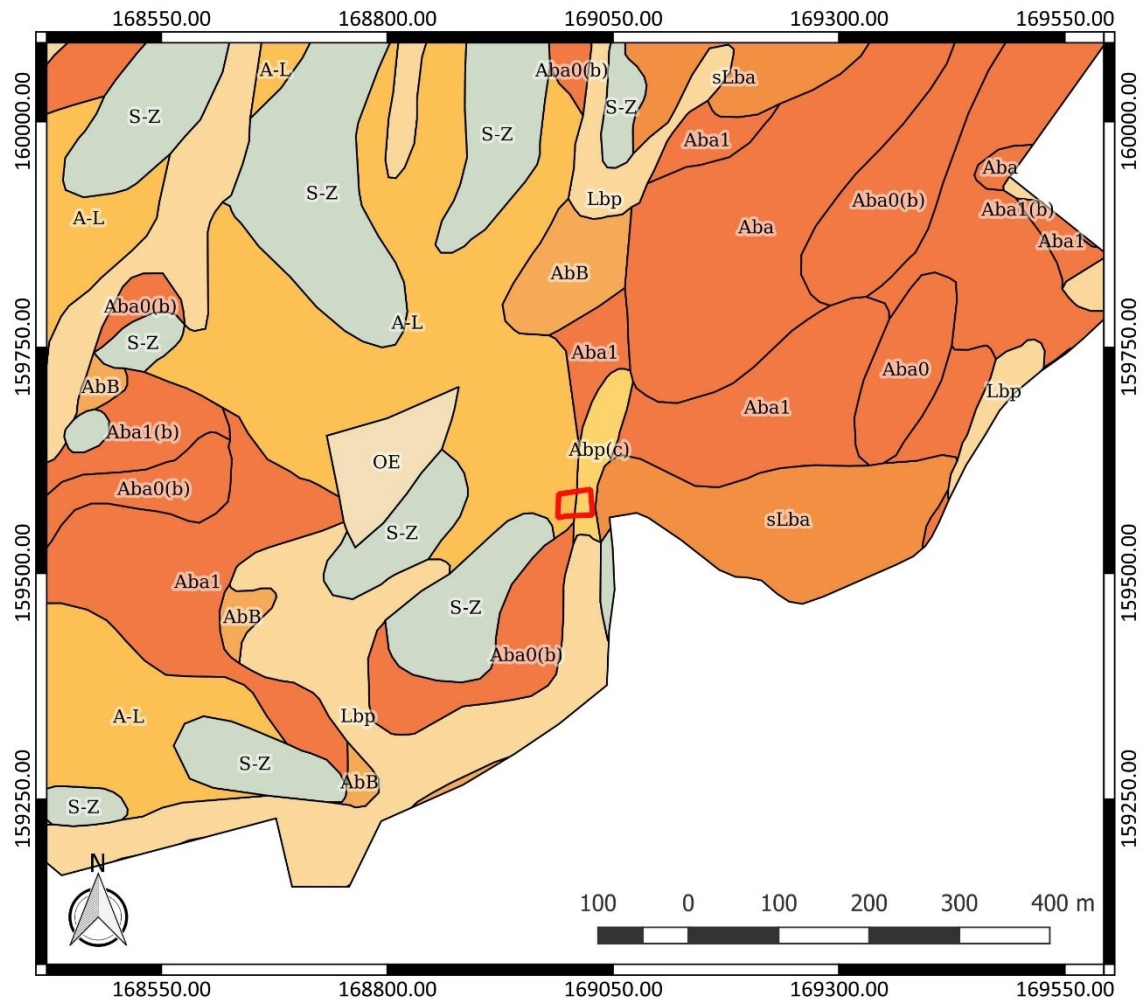

Figuur 16: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

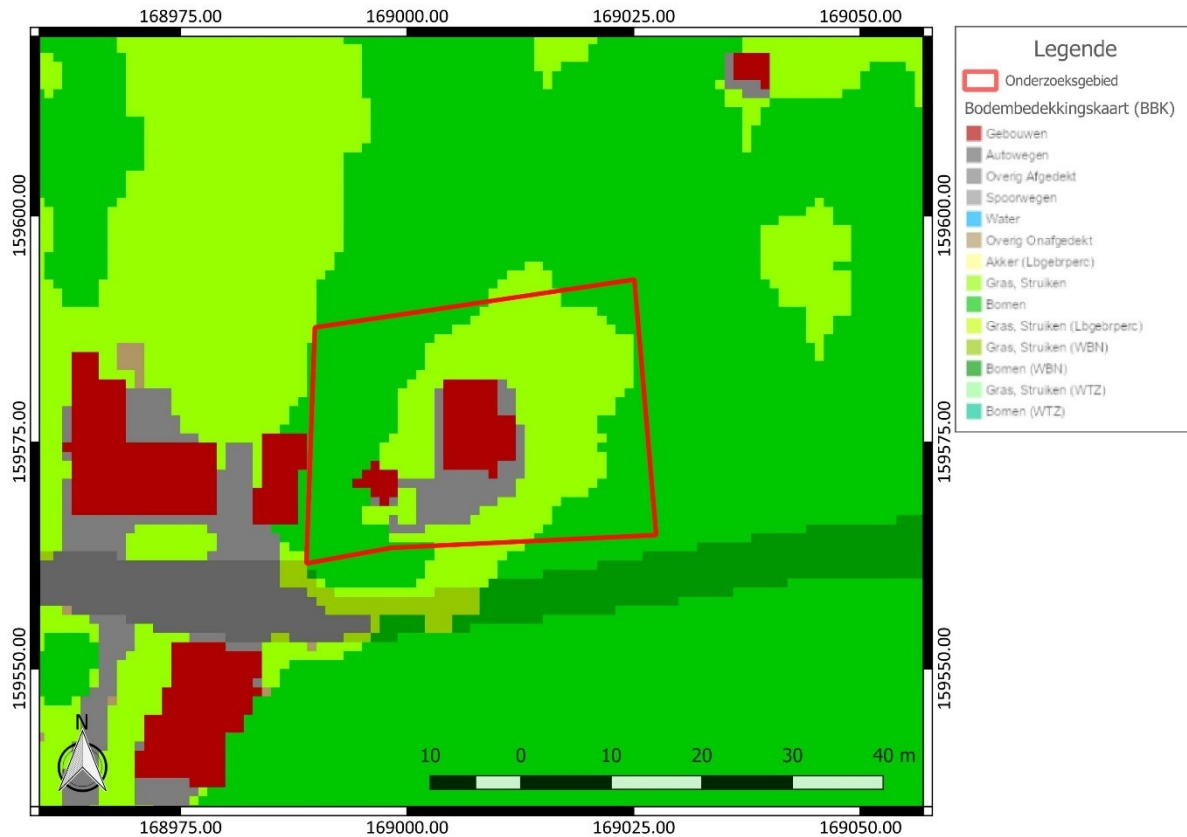
Figuur 17: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 18) situeert het onderzoeksgebied ter hoogte van een complex van leem + zandleemgronden (A-L) in het westen en een droge leembodem zonder profiel, maar met bedolven textuur B horizont op minder dan 80 cm diepte (Abp(c)) in het oosten. In de omgeving vinden we ook nog de aanduiding van een droge leembodem met textuur B horizont (Aba), een droge zandleembodem met textuur B horizont en zand op geringe diepte (sLba), een droge zandleembodem zonder profiel (Lbp) en een complex van lemig zand + zandgronden (S-Z).

Figuur 18: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaart gebouwen en verhardingen te bemerken. Voor het grootste deel wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras, bomen en struiken (Figuur 19). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 11).

Figuur 19: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

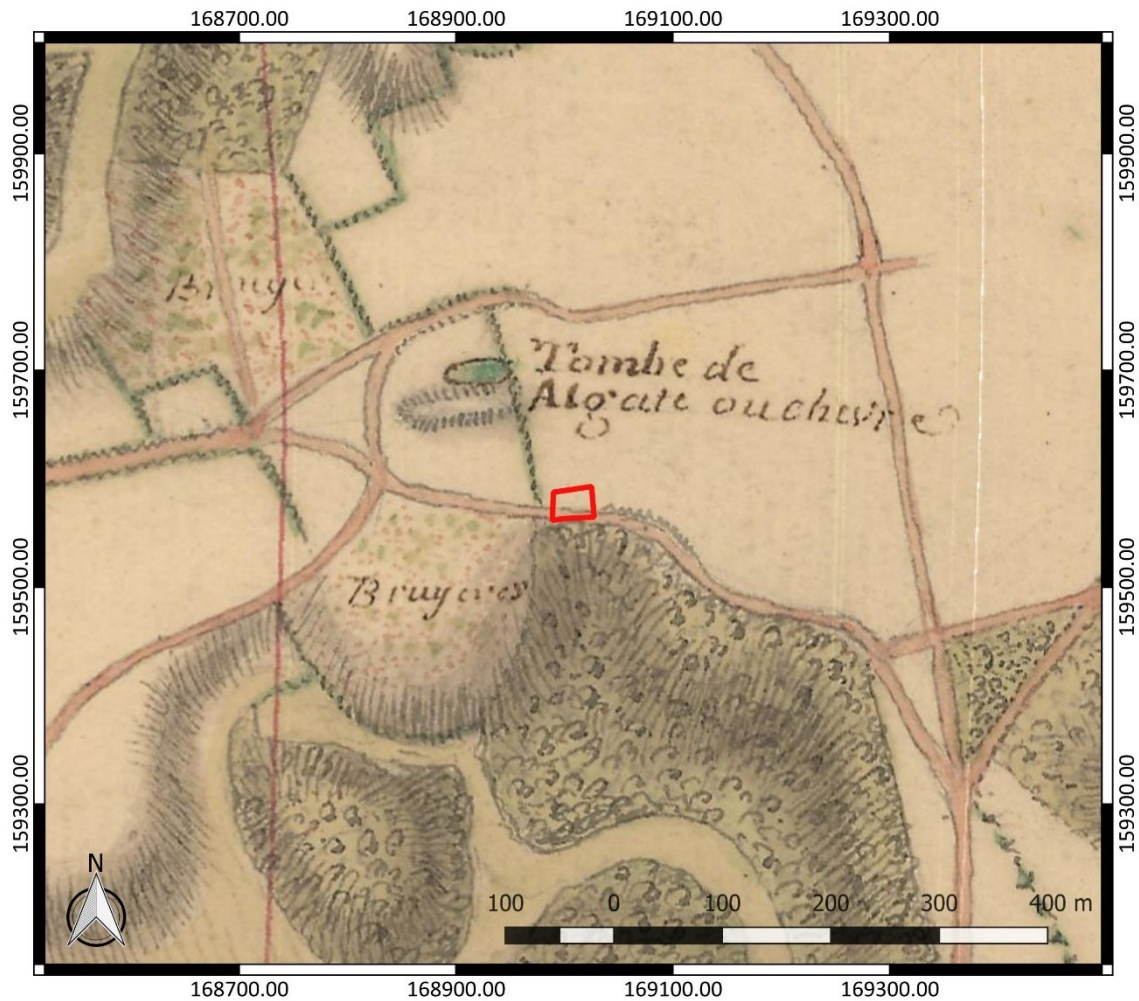
2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

In Ottenburg bevindt zich een middenneolithische site. Het geeft aan dat mensen zich al vroeg in Ottenburg hebben gevestigd, op een dominante plaats in het landschap. Er is onder meer sprake van een terrein dat omgeven wordt door een gracht en een wal.⁷

Vanaf de 18de eeuw beschikken we over historische kaarten die ons meer informatie geven over het landgebruik van het terrein. Verschillende opeenvolgende kaarten en later ook luchtfoto's, laten toe de gebruiksevolutie van het terrein te reconstrueren.

Op de Villaretkaart, genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers (1745-1748), zien we dat het onderzoeksgebied in gebruik is als akkerland (Figuur 20). Het bevindt zich ten noorden van de historische voorloper van de huidige Nachtegaalstraat. Ten noordwesten wordt de Tomme gesitueerd. Ten noorden daarvan wordt een vijver aangeduid. Ten zuidwesten van het terrein wordt op de kaart heide afgebeeld en ten zuiden, op de steile helling, vinden we de aanduiding van bos.

⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Middenneolithische site Ottenburg [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/301314> (geraadpleegd op 12 augustus 2024).

Figuur 20: Villaretkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

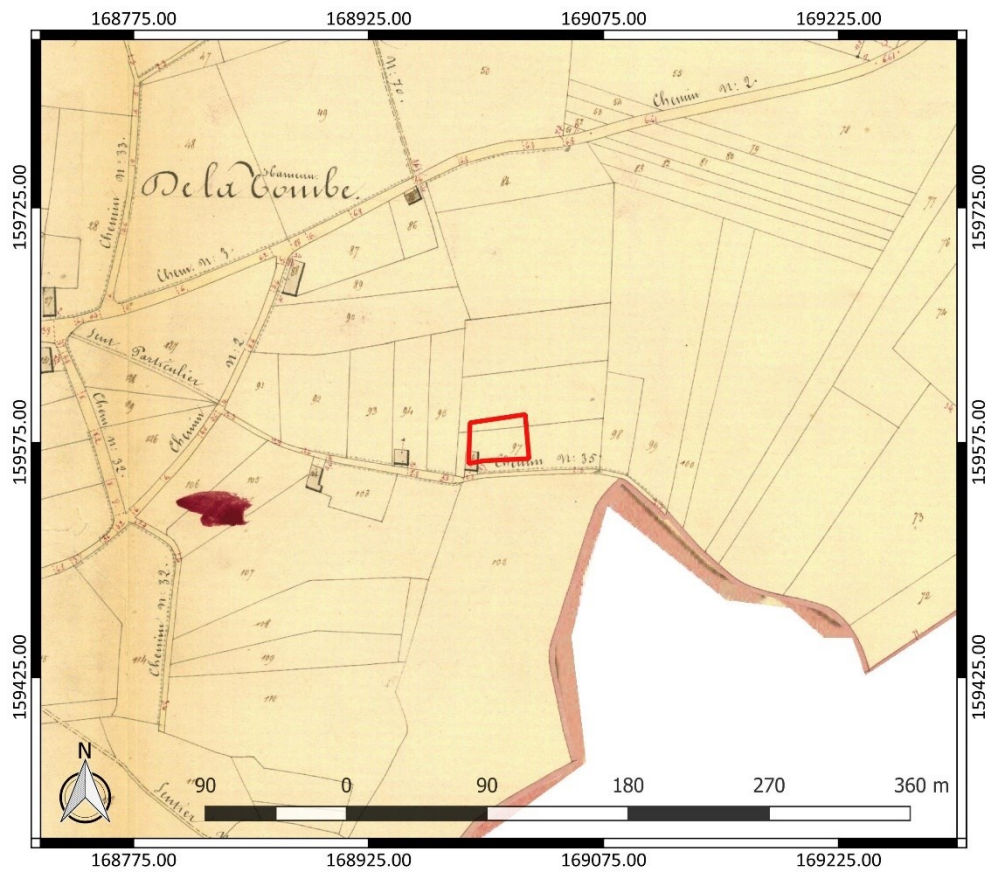
Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is opnieuw te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als akkerland (Figuur 21). Het terrein wordt op de kaart gesitueerd ter hoogte van de historische voorloper van de huidige Nachtegaalstraat, maar moet in werkelijkheid net ten noorden daarvan gesitueerd worden. Ten noordwesten vinden we opnieuw de Tomme met de vijver net ten noorden ervan. Ten westen vinden we opnieuw de aanduiding van heide en ten zuiden zien we opnieuw bos afgebeeld.

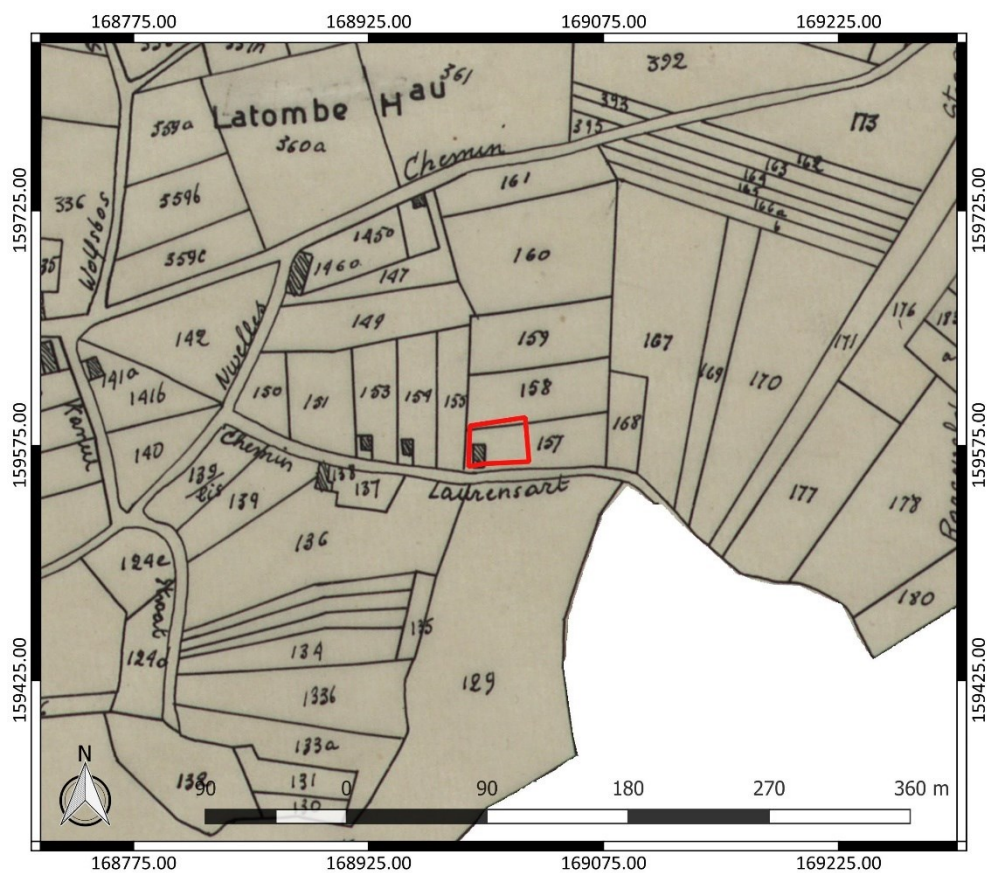
Figuur 21: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is nu bebouwing te zien in het zuidwesten van het onderzoeksgebied (Figuur 22). Ook ten westen zien we nu schaarse bebouwing verschijnen. De regio is verder nog steeds erg landelijk. De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.C. Popp (1842-1879) geeft een gelijkaardig beeld als de Atlas der Buurtwegen weer.

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 24) toont nu bebouwing centraal binnen het onderzoeksgebied. Dit lijkt aan te geven dat de bebouwing op het terrein gewijzigd is. De rest van het terrein lijkt begroeid en beperkt verhard. Ten westen van het terrein is de bebouwing verder toegenomen. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 25) toont een gelijkaardig beeld als de voorgaande luchtfoto. Het beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 11).

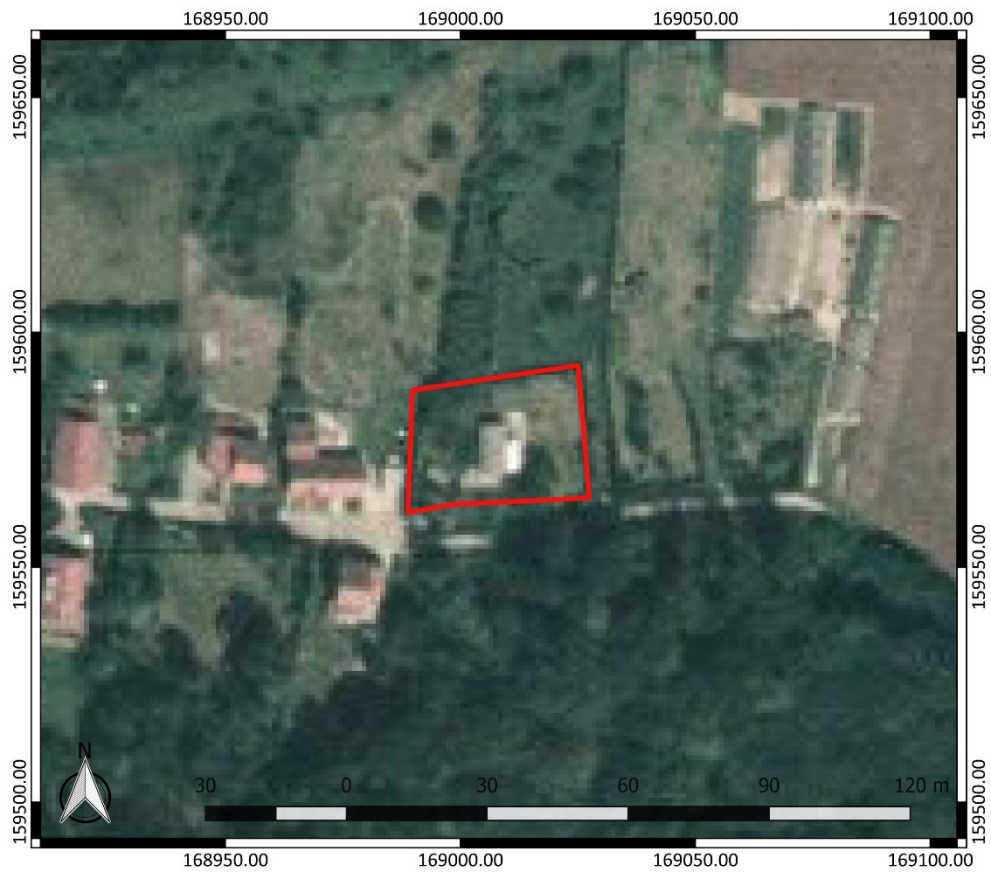
Figuur 22: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 23: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

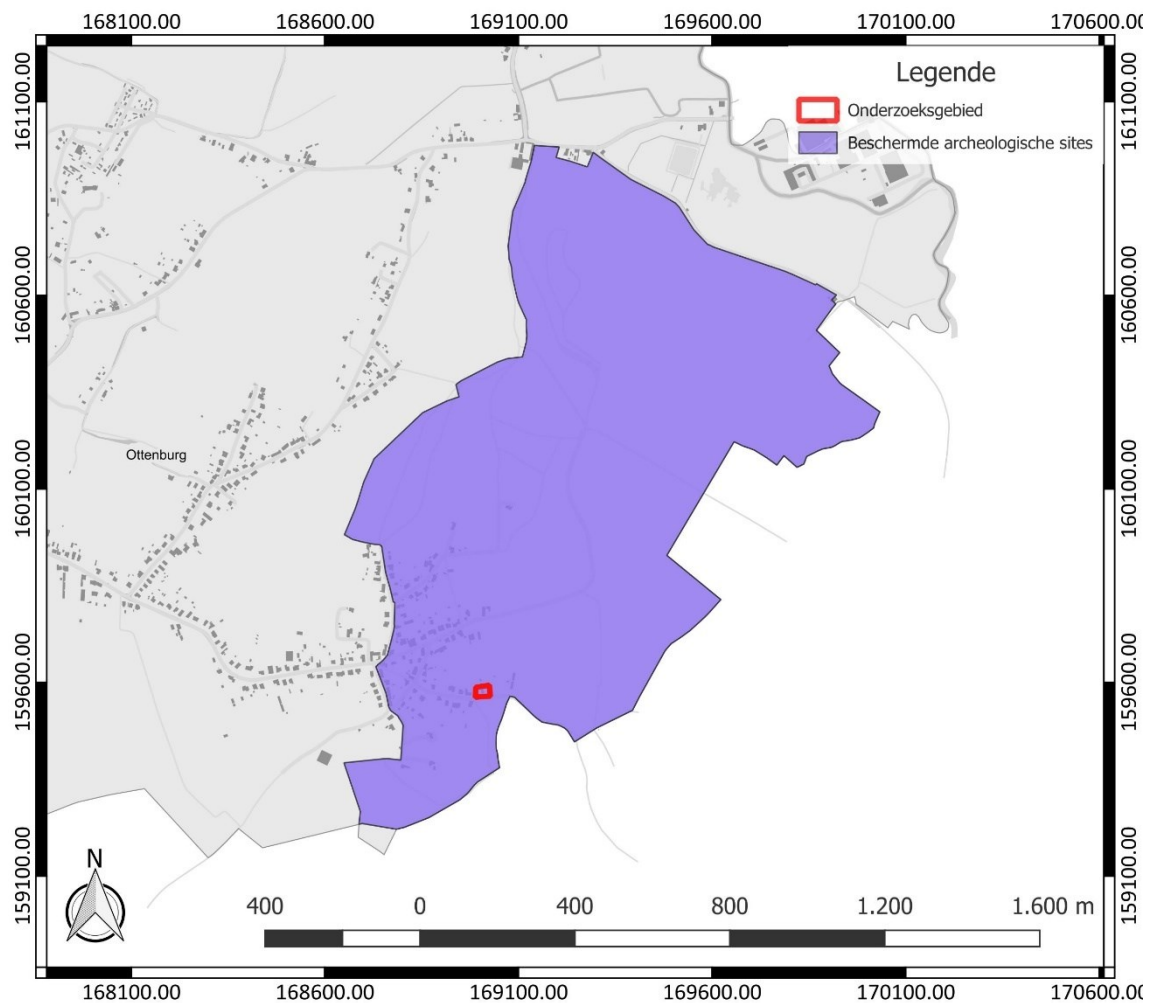
Figuur 24: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 25: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

Het onderzoeksgebied bevindt zich in het zuidwesten van de beschermde archeologische site 'Middenneolithische site Ottenburg'. Het is één van drie gekende middenneolithische enclosure sites in Vlaanderen. De Tomme die op korte afstand ten noordwesten van het terrein gesitueerd is, is het enige aan het oppervlak zichtbare langbed van Vlaanderen. Het wordt gedateerd vanaf 3800 voor Chr. De site loopt door naar Grez-Doiceau in Waals-Brabant. De meeste vondsten concentreren zich in het zuidwesten van het plateau. Oppervlaktevondsten komen vooral aan de randen van het plateau voor.⁸

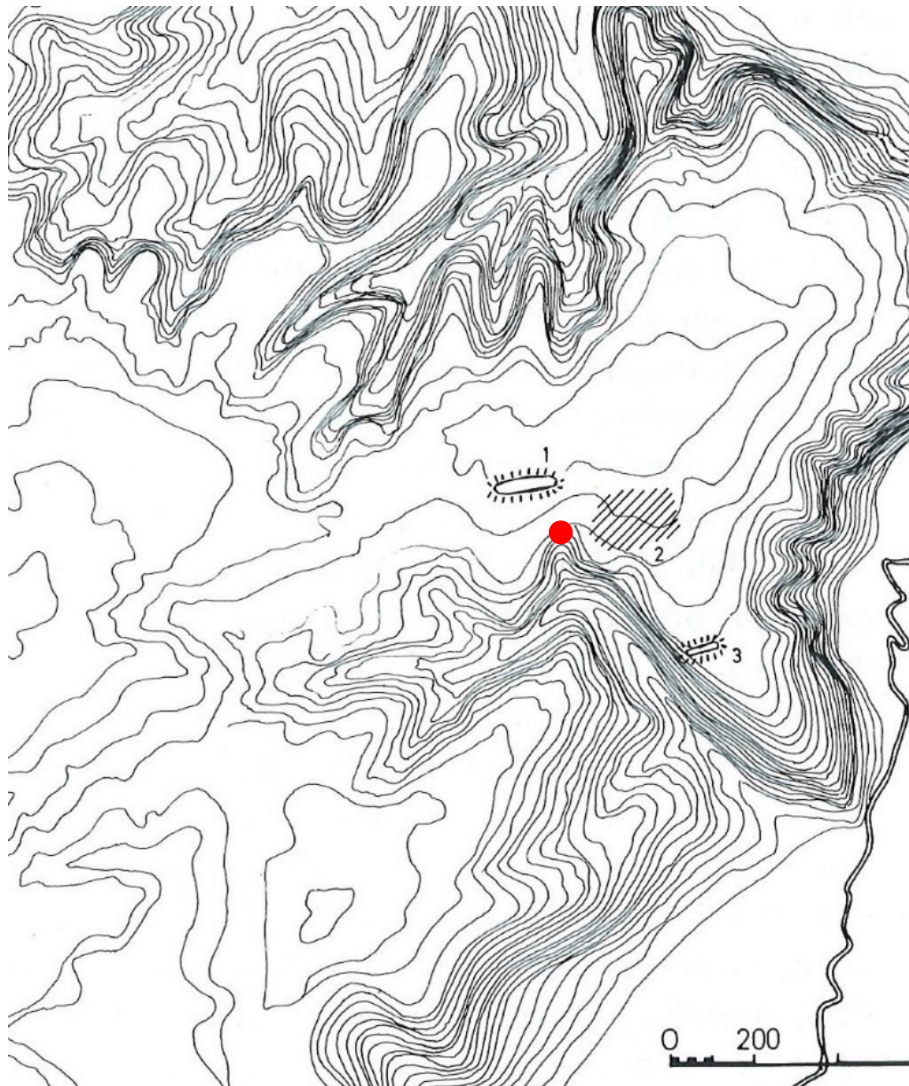

Figuur 26: Situering van het onderzoeksgebied binnen de beschermde archeologische site (www.geopunt.be)

Binnen de beschermde site zijn reeds lang drie belangrijke elementen gekend. De Tomme vermeldde we hoger al. Ten zuidoosten daarvan zijn resten van een nederzetting gevonden en nog verder naar het zuiden is in het Krakelbos nog een monument gekend.⁹

⁸ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Middenneolithische site Ottenburg [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/301314> (geraadpleegd op 9 augustus 2024).

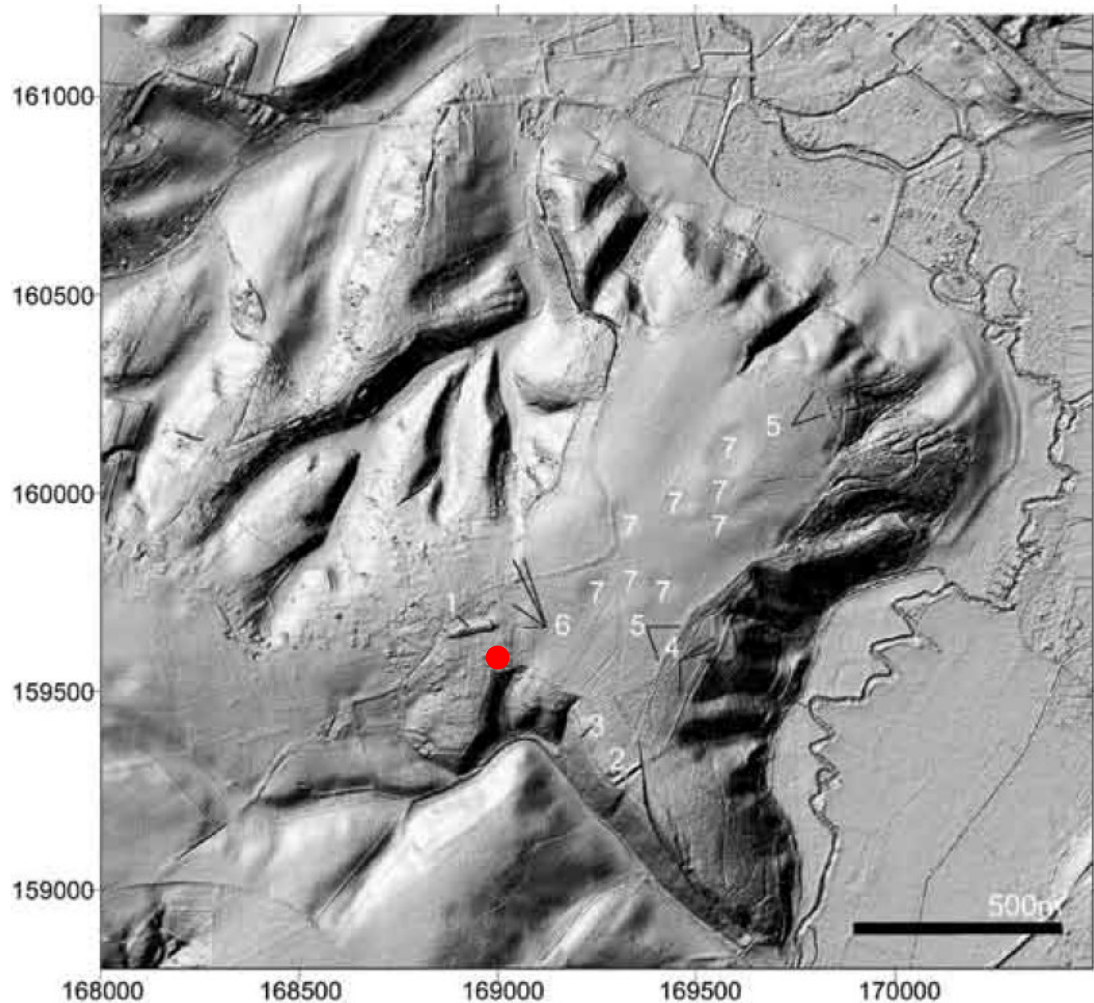
⁹ De Laet 1979, 254

Figuur 27: Situering van het onderzoeksgebied (rood) ten opzichte van de Tomme (1), de nederzettingssporen (2) en het monument in het Krakelbos (3) (onderkaart: De Laet 1979, 254, fig. 103)

Bij later onderzoek blijkt dat een groot deel van het plateau in het middenneolithicum omgeven werd door een gracht en een wal.¹⁰ Het onderzoeksgebied lijkt net ten westen, buiten de omwalde zone te liggen en bevindt zich op beperkte afstand ten zuiden van de Tomme.

¹⁰ Vanmontfort *et al.* 2006, 20-22

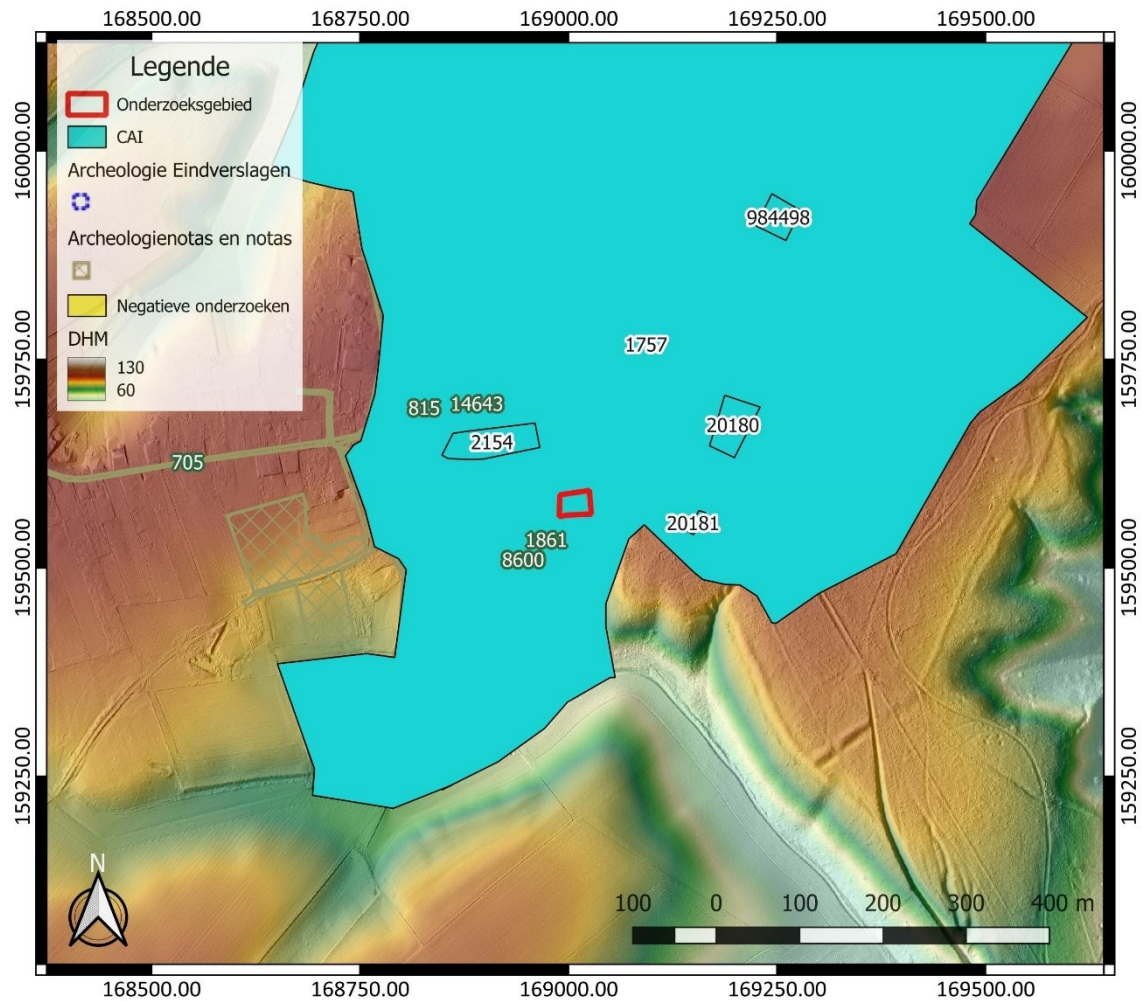
Figuur 28: Situering van het onderzoeksgebied (rood), ten opzichte van de Tomme (1), een neolithische gracht en wal (2), een talud ten westen (3), verderzetting en splitsing van de wal (4), accumulatie van sediment (5), een gracht en wal ter hoogte van de toegang tot het plateau (6) en een gesloten concaviteit (7) (onderkaart: Vanmontfort *et al.* 2006, 20, fig. 1)

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 29). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Eerder vermeldden we al dat het onderzoeksgebied zich bevindt ter hoogte van CAI ID 1757. Het is de aanduiding van de middenneolithische site die ook beschermd is. Daarnaast zijn er ook al vondsten uit het middenpaleolithicum, het finaalpaleolithicum, het mesolithicum en het laatneolithicum tot de bronstijd gevonden. Er is ook sprake van de vondst van een 17de-eeuwse munt.¹¹ CAI ID 2154 op korte afstand ten noordwesten van het onderzoeksgebied is de aanduiding van de Tomme.¹²

¹¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Station de l' Ermitage/O9 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/1757> (geraadpleegd op 13 augustus 2024).

¹² Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: De Tomme [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/2154> (geraadpleegd op 13 augustus 2024).

Figuur 29: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Ten oosten, ter hoogte van CAI ID 20181, zijn lithische artefacten uit het middenneolithicum gevonden.¹³ Ook ter hoogte van CAI ID 20180 zijn vondsten uit het middenneolithicum gedaan. Die gaven aanleiding tot de uitvoering van een opgraving. Daarbij zijn drie grachten en twee kuilen uit het middenneolithicum gevonden. Er bleek verder ook sprake van enkele kuilen uit de metaaltijden.¹⁴

Ten noorden hiervan vond ook een opgraving plaats (CAI ID 984498). Daarbij zijn geen sporen aangetroffen. Het aangetroffen vondstmateriaal is weinig diagnostisch en moeilijk te dateren. Het gaat voornamelijk om natuursteen en om vuursteen.¹⁵

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Archeologienota's of nota's van terreinen in

¹³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Michelsbergssite [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/20181> (geraadpleegd op 13 augustus 2024).

¹⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Kaneelveld [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/20180> (geraadpleegd op 13 augustus 2024).

¹⁵ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Skeyes [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/984498> (geraadpleegd op 13 augustus 2024).

de omgeving die geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties geven, lichten we daarom hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied bevindt zich in het zuidwesten van de beschermde archeologische site 'Middenneolithische site Ottenburg'. Uit de ligging in een beschermde archeologische site blijkt reeds het archeologische potentieel van het terrein. De site en het terrein bevinden zich op het Brabants plateau, dat omgeven wordt door de Dijlevallei. Er zijn tal van resten uit de steentijd en de metaaltijden gekend, gaande van het middenpaleolithicum tot de bronstijd. De belangrijkste elementen zijn echter diegene die verbonden zijn aan de middenneolithische site. Een groot areaal van de middenneolithische site werd omgeven door een gracht en een wal. Vermoedelijk ligt het onderzoeksgebied net ten westen van deze gracht en wal en dus buiten het eigenlijk omsloten terrein. Het bevindt zich ook niet ver ten zuiden van de Tomme, een middenneolithisch monument.

Vandaag zijn op het DTM geen aanwijzingen op het terrein te vinden van aardewerken of grachten die verbonden kunnen worden aan de middenneolithische site. Historische kaarten tonen ons echter ook dat het terrein in de 18de eeuw in gebruik was als akkerland. Het is mogelijk dat door landbewerking eventueel aanwezige oudere aardewerken genivelleerd werden. Op de 19de-eeuwse Atlas der Buurtwegen zien we dat bebouwing verschenen is in het zuidwesten van het terrein. Die bebouwing wordt later vervangen door een bouwvolume dat centraal op het terrein aanwezig is, zoals blijkt uit 20ste-eeuwse luchtfoto's.

Na afloop van het bureauonderzoek moeten we besluiten dat het onderzoeksgebied zeker archeologisch potentieel kent, maar dat er ook vraagtekens te plaatsen zijn bij de bewaringstoestand van het bodemarchief. In het verleden vonden namelijk al verschillende bodemingrepen plaats op het terrein en op basis van de landschappelijke ligging op een plateau wordt het relevante archeologische niveau op geringe diepte onder het maaiveldniveau verwacht. De bodemkaart situeert een begraven bodem in het oosten van het terrein, wat doet vermoeden dat daar in het verleden sprake was van erosie, maar mogelijk ook van de afzetting van colluvium. Van wanneer de eventueel begraven bodem dateert, is niet duidelijk.

Wat is de impact van de geplande werken?

In een zone van ca. 36 m² worden binnen het onderzoeksgebied bodemingrepen gepland. De voornaamste werken omvatten de opbraak van verharding, de uitbreiding van de bestaande bebouwing en de aanleg van een regenwaterput. De meeste bodemingrepen kennen een verstoringsdiepte van ca. 25 tot 80 cm. Ter hoogte van de regenwaterput loopt de verstoringsdiepte sterker op, tot maximaal ca. 2,80 m. Dit doet besluiten dat in de zone van de geplande werken het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Omwille van de ligging van het onderzoeksgebied binnen de beschermde archeologische site 'Middenneolithische site Ottenburg' is er vooral een verwachting naar het mogelijke voorkomen van resten uit het middenneolithicum, al kan de aanwezigheid van resten uit andere periodes ook nog niet uitgesloten worden. Zo is er in de omgeving bijvoorbeeld ook als sprake van vondsten uit het

middenpaleolithicum tot de bronstijd en uit de nieuwe tijd. Uit het DTM blijken geen concrete resten van aardewerken of grachten te verwachten binnen het onderzoeksgebied, al kunnen die in het verleden genivelleerd zijn door landbewerking, erosie en de afzetting van colluvium. In de 19de eeuw werd op het terrein bebouwing opgericht en ook vandaag is bebouwing aanwezig op het terrein. Wat de impact van deze werken geweest is op het bodemarchief, is momenteel niet duidelijk.

De geplande werken betekenen een bijkomende bedreiging van het aanwezige bodemarchief in een zone van ca. 36 m². In deze zone is mogelijk reeds sprake van geroerde grond, door de aanwezigheid van bestaande verharding die opgebroken zal worden. Gezien de beperkte oppervlakte van de zone die bedreigd wordt door de geplande werken is de verwachting dat de uitvoering van verder onderzoek een te beperkt potentieel op kennisvermeerdering kent. De beperkte oppervlakte maakt de trefkans op relevante archeologische resten slechts klein. De zone waar bodemingrepen gepland worden laat verder ook weinig ruimtelijk inzicht toe, waardoor eventueel aanwezige resten moeilijk correct te interpreteren zijn en ze niet in een bredere context geplaatst kunnen worden. Daarom worden in het kader van de geplande werken op het terrein geen bijkomende archeologische maatregelen meer nodig geacht.

3 Samenvatting

Naar aanleiding van plannen voor de uitbreiding van de bestaande bebouwing diende een archeologienota opgesteld te worden. Het onderzoeksgebied bevindt zich namelijk in de beschermde archeologische site 'Middenneolithische site Ottenburg'. Daaruit volgt dat er voor het terrein sprake is van een zekere verwachting naar het mogelijke voorkomen van relevante archeologische resten uit het middenneolithicum. Eerdere vondsten in de buurt geven aan dat ook resten uit het middenpaleolithicum tot de bronstijd en uit de nieuwe tijd kunnen voorkomen. De aanwezigheid van relevante archeologische resten uit andere periodes is evenmin al uit te sluiten.

Een evaluatie van de impact van de geplande werken maakt duidelijk dat ze slechts in een zone van ca. 36 m² een bijkomende bedreiging voor het nog aanwezige bodemarchief vormen. In deze zone is het bodemarchief mogelijk ook reeds aangetast ter hoogte van waar bestaande verharding aanwezig is. Het potentieel op kennisvermeerdering in geval van verder vooronderzoek wordt slechts laag ingeschat. Daarom worden in het kader van de geplande werken geen bijkomende archeologische maatregelen meer nodig geacht.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

De Laet, S.J., 1979: *Prehistorische kulturen in het zuiden der Lage Landen*, Wetteren.

Vanmontfort, B./J. De Man/A. Van Rompaey/R. Langohr/B. Clarys, 2006: De evaluatie van bodemerosie op de neolithische site van Ottenburg/Grez-Doiceau, In: K. Cousserier/E. Meylemans/I. In 't Ven (eds.): *CAI-II. Thematisch inventarisatie- en evaluatieonderzoek, VIOE rapporten 2*, Brussel, 17-28.

4.2 Websites

Cartesius (2024)

<https://www.cartesius.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2024)

<https://dov.vlaanderen.be/>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2024)

<https://geo.onroerenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2024)

<https://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2024)

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2024)

<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

